

Foto Shutterstock

Structurele aandacht voor suïcidepreventie in de opleidingen tot hulpverlener in de ggz

Juiste zorg begint bij de basis

Hoe vraag ik een cliënt naar suïcidegedachten? Wat doe ik als een cliënt vertelt dat hij of zij denkt aan zelfdoding? Als universitair docent klinische psychologie krijg ik regelmatig te maken met dit soort vragen van studenten wanneer ik ze interviewvaardigheden leer in de masteropleiding.

door Joanne Mouthaan, Raziya Linger en Stéphanie van der Stap

Daar, in die lessen, tekent zich al een onderscheid af in kennis en kunde. Het zijn studenten van heinde en verre, vers uit de Bachelor of met een rijk werkverleden, maar met het doel als hulpverlener in de geestelijke gezondheidszorg aan de slag te gaan. Straks, in de praktijk, gaan

ze hiermee te maken krijgen. Toch is het van mij, als individuele docent, afhankelijk wat deze studenten over dit onderwerp meekrijgen. Gevolg: we hebben geen zicht op de kennis, vaardigheden, competenties en attitudes van de professionals die verantwoordelijk zijn voor deze zorg.

Geen vaste plek

Juist als het gaat om de rol van zorgprofessionals in het terugdringen van zelfdoding, kan er nog veel winst worden behaald. Onderzoek naar zelfdodingen in West-Europa en Noord-Amerika tussen 2000 en 2017 liet zien dat 3,7% van de gesuicideerden overleed tijdens een psychiatrische opname, dat 18,3% in het jaar voorafgaand aan hun overlijden intramurale hulp had gezocht en dat 26,1% contact had gehad met ambulante geestelijke gezondheidszorg.¹ Gebrek aan specifieke training zorgt ervoor dat hulpverleners zich slecht toegerust voelen om professionele hulp bij suicidaliteit te leveren. Een veelvoorkomende misvatting is dat vragen naar suicidaliteit zelfmoordgedachten zou aanwakkeren. Onderzoek toont juist aan dat zelfdoding bespreekbaar maken kan zorgen voor openheid en gevoelens van opluchting,

wat weer kan leiden tot een snellere behandeling en het voorkomen van erger.²

Zelfdoding bespreekbaar maken kan zorgen voor openheid en gevoelens van opluchting

Het gebrek aan zelfmoordpreventievaardigheden bij hulpverleners is geworteld in de beroepsopleidingen. Suïcidologie, de wetenschap die suïcidaal gedrag, de oorzaken ervan en suïcidepreventie bestudeert, heeft geen vaste plek in de curricula en wordt dus niet structureel onderwezen in het medische en geestelijke

DE EERSTE BEVINDINGEN VAN #ZEPPELIN: WAT WETEN STUDENTEN OVER SUÏCIDEPREVENTIEVAARDIGHEDEN?

Van februari tot juli 2021 vulden 439 studenten de vragenlijst in, waarvan 83% vrouw en 86% tussen 18 en 29 jaar oud. Van de deelnemers volgen 311 een Bachelorstudie, 64 een post-masteropleiding, 37 een Masterstudie en 21 een hbo-studie. Psychologie is de meest gevolgde studie (n=343), gevolgd door geneeskunde/psychiatrie (n=38), pedagogiek (n=35) en programma's op het gebied van maatschappelijk werk, sociaal-pedagogische hulpverlening en verpleegkunde (n=22). De meesten studeren aan de Erasmus Universiteit (43,7%), Universiteit Leiden (31,4%) of bij een Regionaal Instituut voor Nascholing en Opleiding (RINO) voor post-masteronderwijs (10%). Iets meer dan een kwart geeft aan stage-ervaring of werkervaring te hebben in de ggz.

Studenten hbo en post-master schatten in dat ze meer weten over suïcidepreventie dan Bachelor- en Masterstudenten en hadden gemiddeld meer kennisvragen goed. Ook voelen hbo'ers en post-masters zich kundiger en hebben ze meer vertrouwen in hun vaardigheden in het omgaan met suïcidale cliënten dan Bachelors en Masters.

Een kwart van de studenten heeft tijdens de opleiding theorieles gehad over suïcidepreventie. Hiervan vond 40% deze ontoereikend om toe te passen in de praktijk. Vooral in de Bachelor ontbraken deze lessen (16% tegenover resp. 33%, 37% en 58% van hbo, master en post-masterstudenten). Vaardigheidslessen op dit gebied zijn nog schaarser: slechts 33 van de 439 studenten

ten hebben deze gekregen, maar deze lessen werden beter toepasbaar in de praktijk gevonden (26 van de 33 studenten).

Kennis over suïcidepreventie kwam behalve uit de opleiding ook door persoonlijke ervaring in de naaste omgeving (38%), werkervaring of stage (33%) of een zelfmoordpreventietraining (14%). Die laatste was vaak een verplichting vanuit werk, opleiding of stage, maar voor een derde ook uit eigen beweging. Als vanzelfsprekend hangt de hoeveelheid relevante werkervaring samen met de verschillen tussen opleidingsniveaus. Echter, over het algemeen staan studenten van alle opleidingsniveaus positief tegenover het aanleren van kennis en vaardigheden op dit gebied en zijn ze welwillend en gemotiveerd om hierin te worden opgeleid.

gezondheidszorgonderwijs in Nederland. Dat terwijl gerichte opleiding helpt om het aantal suïcides te doen afnemen, blijkt uit eerder onderzoek in het Verenigd Koninkrijk.³ In 2017 luidde een consortium van hoogleraren Klinische Psychologie de noodklok om aandacht te genereren voor deze onderwijslacune, in het bijzonder in de psychologie.⁴ Onderwijs in kennis en vaardigheden om suïcidaal gedrag te signaleren, bespreken, diagnosticeren en behandelen is daarom onderdeel van de Derde Landelijke Agenda Suïcidepreventie 2021-2025 onder het beheer van 113 Zelfmoordpreventie en kan rekenen op een breed politiek en maatschappelijk draagvlak.

Structurele inbedding

Universiteit Leiden, RINO Groep en 113 Zelfmoordpreventie werken binnen de Derde Landelijke Agenda Suïcidepreventie samen aan de ontwikkeling van een onderwijspakket om suïcidepreventie als doorlopende leerlijn landelijk in de opleidingen voor psychologie in te bedden, van bachelor tot specialistenopleiding. Centraal staan preventie, diagnostiek, behandelmogelijkheden, crisismanagement en professionele verantwoordelijkheid. Het pakket zal bestaan uit e-learningmodules en blended lesmateriaal. E-learning is (kosten)effectief gebleken en landelijk goed te implementeren. Recent onderzoek laat zien dat een e-learningmethode een effectieve manier is om suïcidepreventievaardigheden te leren aan studenten.⁵ Na implementatie in de psychologieopleidingen volgen andere opleidingen tot hulpverlener in de ggz, zoals de geneeskunde/psychiatrie-opleiding en het hbo.

Recent onderzoek laat zien dat een e-learningmethode een effectieve manier is om suïcidepreventievaardigheden te leren aan studenten

Van proefballon tot vehikel

Om het lesmateriaal te laten aansluiten moeten we eerst bepalen wat studenten in de huidige situatie weten, vinden en kunnen op het gebied van suïcidepreventie in verschillende fasen van hun opleiding. Met #ZEPPELIN laten we een proefballon op onder studenten in de ggz-beroepen om hun feitelijke kennis, waargenomen kennis, (vertrouwen in de eigen) competenties en houding ten opzichte van cliënten met suïcidaliteit

in kaart te brengen. Als tweede stap onderzoeken we of de structurele inbedding van suïcidepreventievaardigheden in de ggz-beroepsopleidingen de kennis, vaardigheden, competenties en houding van hulpverleners in spe verbetert. De opzet van de studie en de eerste bevindingen van #ZEPPELIN delen we in het kader naast deze tekst. Belangrijkste bevinding: over het algemeen zijn studenten van alle opleidingsniveaus positief en gemotiveerd over het aanleren van deze kennis en vaardigheden. Met de ontwikkeling en implementatie van de e-learningmodule hopen we dat het aanleren van suïcidepreventievaardigheden in de toekomst een vanzelfsprekendheid is en niet meer van individuele docenten afhankelijk zal zijn.

REFERENTIES

1. Walby FA, Myhre MØ, Kildahl AT. Contact With Mental Health Services Prior to Suicide: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Psychiatr Serv.* 2018 Jul 1;69(7):751-759. doi: [10.1176/appi.ps.201700475](https://doi.org/10.1176/appi.ps.201700475).
2. Awenat Y, et al. Staff experiences and perceptions of working with in-patients who are suicidal: qualitative analysis [published correction appears in *Br J Psychiatry.* 2017 Oct;211(4):252]. *Br J Psychiatry.* 2017;211(2):103-108. doi:[10.1192/bjp.bp.116.191817](https://doi.org/10.1192/bjp.bp.116.191817).
3. Kapur N, et al. Mental health service changes, organisational factors, and patient suicide in England in 1997-2012: a before-and-after study. *Lancet Psychiatry.* 2016 Jun;3(6):526-34. doi: [10.1016/S2215-0366\(16\)00063-8](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(16)00063-8).
4. Zie onder meer: <https://ivonnevandevenstichting.nl/petitie/>
5. Kullberg MJ, Mouthaan J, Schoorl M, de Beurs D, Kenter RMF, Kerkhof AJ. E-Learning to Improve Suicide Prevention Practice Skills Among Undergraduate Psychology Students: Randomized Controlled Trial. *JMIR Ment Health.* 2020 Jan 22;7(1):e14623. doi: [10.2196/14623](https://doi.org/10.2196/14623).

Joanne Mouthaan – Universitair docent en onderwijscoördinator klinische psychologie Universiteit Leiden, bestuurslid NtVP en ESTSS, en redactielid van Impact Magazine.

Raziya Linger – Masterstudent Clinical Psychology Universiteit Leiden en sociaal-pedagogisch hulpverlener en casemanager FACT-team Leiden Noord bij GGZ Rivierduinen.

Stéphanie van der Stap – Masterstudent Clinical Psychology Universiteit Leiden en sociotherapeut bij de Bascule.